

Институт
за
европска
политика.
Скопје

Тематски извештај од проектот
„Следење на владеењето во областа на правдата (JuDGMeNT)“

ПОДДРШКА НА АРС: ПОДОБРУВАЊЕ НА ЗАКОНСКАТА РАМКА ЗА АЛТЕРНАТИВНО РЕШАВАЊЕ СПОРОВИ И ОВОЗМОЖУВАЊЕ НА ПРАВНА И ИНСТИТУЦИОНАЛНА СОРАБОТКА СО СУДСКИОТ СИСТЕМ И СИСТЕМОТ ЗА ИЗВРШУВАЊЕ

Скопје, декември 2016 година

Проектот се спроведува со финансиска поддршка од Регионалниот совет за соработка во рамките на спроведувањето на Стратегијата за ЈИЕ 2020

СОДРЖИНА:

- 03.** 1. Воведни напомени
- 05.** 2. Субјекти на АРС опфатени во мониторингот
- 05.** 1.1. Лиценцирани медијатори
- 09.** 1.2. Судови во Република Македонија
- 12.** 1.3. Министерство за правда
- 12.** 1.4. Одбор за обезбедување, следење и оценување на квалитетот на работите за медијацијата
- 13.** 1.5. Помирувачи и арбитри во работни спорови
- 14.** 1.6. Арбитри при постојан избран суд - Арбитража при комората
- 16.** ЗАКЛУЧОК
- 19.** ПРИЛОГ 1

Стратегијата за ЈИЕ 2020 е концентрирана околу 4 (четири) меѓусебно поврзани столбови на развој, од кои столбот **Владеење за раст** има три димензии: Ефективни јавни услуги, Спречување на корупција и *Правда*. Во областа *Правда* се идентификувани три приоритети, меѓу кои и **„Поддршка на АРС: подобрување на законската рамка за алтернативно решавање спорови и овозможување на правна и институционална соработка со судскиот систем и системот за извршување“**.

Стратегијата за ЈИЕ 2020 нагласува дека првичните причини за користење на АРС од страна на „паметните“ бизниси се: да се заштеди време и пари, да се овозможат позадоволувачки процеси, да им се дозволи на страните сами да си го решат спорот, да се постигнат позадоволувачки решавања на споровите, да се сочуват добрите бизнис релации меѓу страните, да се користи стручноста на медијаторот и да се сочува доверливоста. Иако земјите од ЈИЕ воведоа АРС, барањата за истото се спеек скромни. Сите земји во регионот ги имаат истите проблеми: низок степен на барања за АРС, слаби институционални капацитети за медијација (медијациски центри), регулаторна рамка со недоволен поттик за медијација (или без ефикасни санкции за напуштање на идејата), слаби врски меѓу судовите и медијациските центри во смисла на упатувања, како и несоодветни барања за одржлив тренинг систем меѓу медијаторите, судиите и правниците.

Неспорна е поврзаноста на целите од оваа димензија со преговарачките Поглавја 23 и 24 и напредокот во овој дел ќе биде несомнено земен во предвид при оценка на напредот на земјите во процесот на пристапувањето кон ЕУ. Сепак, мора да се нагласи дека прекуграничната, односно регионалната соработка е, пред се, во интерес на земјите од регионот во насока на создавање на подобра бизис клима, зголемување на работните места и севкупно, зголемување на просперитетот во нашите општества.

Спроведувањето на методите на АРС во Македонија, пред се, медијацијата и арбитражата, преку примена на одредбите од важечката регулатива која ја уредува оваа материја е од битно значење за воспоставување на систем на владеење на правото во кој постои право на избор за начинот на решавање на споровите. Независно од нивото на примената на алтернативните начини на решавање на споровите и нивото на перцепцијата за медијацијата и арбитражата во нашата држава неопходно е да се спроведе мониторинг на работата на институциите и лицата кои се занимаваат и ги поддржуваат овие методи за решавање спорови за да се согледа моменталната состојба во оваа област.

Мониторингот кој е во насока на промовирање и развој на АРС, го опфаќа пред се практикувањето на медијацијата од страна на лиценцираните медијатори, постапувањето на судовите во делот на примената на одредбите од Законот за Медијација, Законот за парнична постапка и Законот за облигациони односи, постапувањето на помирувачите при решавање на работните спорови, арбитражите во постапките на Арбитража и воопшто постапувањето на сите засегнати страни кои учествувале во решавањето на спорови со примена на алтернативните методи.

Резултатите добиени од спроведениот мониторинг се однесуваат на временскиот период јули – декември 2016 година со краток осврт и во сооднос со претходно стекнатите позитивни придобивки од примената на законските решенија кои се однесуваат на АРС.

Целта на Мониторингот е преку следење и проценка на динамиката, обемот и квалитетот на работењето на инволвираните со мониторингот, да се оцени досегашната состојба со воочените и позитивни придобивки и негативности во областа на примената на Алтернативните начини на решавање на споровите и да се овозможи воспоставување на подобра и поуспешна институционална соработка на сите засегнати страни во областа на АРС.

1.1.* Лиценцирани медијатори

Со донесувањето на новиот Закон за медијација и неговите измени и дополнувања¹ (во натамошниот текст: ЗМ) предвидено е постапката на медијација во РМ да ја спроведува единствено лиценциран медијатор - лице на кого му е издадена лиценца за вршење на медијаторски работи од страна на Министерството за правда на Република Македонија - Одбор за обезбедување, следење и оценување на квалитетот на работите на медијацијата.² Медијаторот ги спроведува постапките за решавање на сите видови медијабилни спорови за кои спротивставените страни кои се во спор, изјавиле волја кон доброволно пристапување и решавање на спорот по пат на медијација.

Во организација на Министерството за правда, на почетокот на 2016 година, започнаа да се спроведуваат испитните сесии за полагање на испит за медијатор (вкупно четири испитни сесии), како предуслов да се добие лиценца за медијатор. Во регистарот за евиденција за постапките за медијација во Министерството за правда запишани се вкупно 80 постапки на медијација (после влегување во сила на Законот во 2013 година). Постигнати се вкупно 20 спогодби за медијација, заклучно со 29 ноември 2016 година.

Во периодот од март-јули 2016 година, постигнати се само 3 спогодби, а во периодот од јули-ноември 2016 година, постигнати се 17 спогодби. Ваквата состојба јасно зборува за пораст на постигнати спогодби.

Во однос на заведените постапки за медијација, динамиката е скоро иста. Во периодот од март-јули заведени се 41 постапка за медијација а во периодот од јули-ноември, 29 ноември 2016 година заведени се уште 39 постапки за медијација.

Во периодот јули-ноември 2016 година во случаите кога не е постигната спогодба за медијација, постапката е завршена со изјава од медијаторот, согласно ЗМ, дека постапката е нецелисходно да се води понатаму.

Во периодот на спроведување на мониторингот, вкупно 10 кандидати успешно ја имаат поминато постапката на лиценцирање, а 9 се запишани на Листата на лиценцирани медијатори која е јавно објавена на интернет страната на Министерството за правда. Двајца кандидати пријавени на испитот успешно го положија во сите три делови, но издадени им се само потврди, а не лиценци поради неможноста покрај основната (нотар и извршител) да извршуваат и дополнителна дејност како медијатор. Во ноемвриската сесија до третиот дел од испитот (интервјудо) постапката ја поминале 9 кандидати.

¹„Службен весник на Република Македонија“ бр. 188/13, 148/15, и 55/16

²Законот за медијација има за цел да се создадат предуслови за успешно функционирање на медијацијата со внесување на современи пристапи, методи и форми за нејзино успешно спроведување, како на пример:

• субвенционирање на медијацијата - во, првите четири часа медијација креиран е нов модел на медијатор,

• полагање на испит за медијатор (кој се состои од два дела теоретски дел и студија на случај)

• воведување на психолошки тест и тест на интегритет

• издавање на лиценца за медијатор со што се креира нов профил на медијатори. / воведувањето на задолжителна медијација во одредени сфери,

• обезбедување, следење и оценување на квалитетот на медијацијата е неопходност за успешно и квалитетно спроведување на концептот на медијацијата во РМ.

• донесување Програма за развој на медијацијата, во која се определуваат мерки и средства со кои се обезбедува поддршка на медијацијата (посебни програми за поддршка на медијацијата донесуваат и Судскиот совет и Врховниот суд на РМ).

Секој заинтересиран кој сака да се обиде да иницира до спротивната страна да се реши спорот со примена на медијацијата како предвиден метод на алтернативно решавање спорови, има можност да избере помеѓу деветмината лиценцирани медијатори за да посредува во решавање на конкретен спор. Секое поинакво практикување на медијацијата, од страна на лица кои не ја поминале постапката на лиценцирање и не поседуваат лиценца, се смета за противзаконито и невалидно, посебно во однос на спроведувањето на медијацијата за која е предвиден задолжителен обид согласно чл.461 од ЗПП.³

Согласно предвидените решенија во ЗПП, судиите надлежни да постапуваат во стопанските спорови уште при приемот на тужбата треба да проценат дали постапката ќе продолжи понатаму според Законот за парнична постапка (доколку е приложен доказ од лиценциран медијатор дека обидот за медијација завршил без успех) или пак тужбата ќе биде отфрлена како недозволена (доколку е приложен доказ изготвен од нелиценциран медијатор или друго лице или пак воопшто со тужбата не е доставен доказ дека е направен обид за решавање на спорот по пат на медијација).

Лиценцираните медијатори се лица со различни профили на професии и занимања, но сите со афинитети кои еден медијатор треба да ги поседува, да знае да користи вештини и техники при посредување во медијација за правилно да ги насочува страните во спор кон постигнување заемна спогодба. Така, тројца од медијаторите се дипломирани правници со положен правосуден испит, еден медијатор е од областа на одбраната мирот и безбедноста, потоа на листата се и медијатори социолози, еден медијатор е асистент на Правниот факултет во Скопје, еден медијатор е инженер по информатика, двајца од медијаторите се економисти.

Од вкупно девет лиценцирани медијатори од листата на медијатори, на спроведената анкета за начинот на кој медијаторите ја спроведуваат постапката и какви се првичните резултати на нивното работење непосредно по лиценцирањето, тројца од медијаторите не зедоа учество без посебно наведена причина за нивната нетранспарентност во анкетањето.

Од сумираните одговори добиени од анкетираниите медијатори пријатно изненадува фактот дека позитивни резултати во работењето се покажани уште во првите месеци на работењето. Тоа значи и дека се менува перцепцијата за медијацијата воопшто во државата не само заради воведување на задолжителност на обидот за медијација во стопанските спорови според чл.461 од ЗПП, туку и поради фактот што постои и интерес за медијација која се базира исклучиво на начелото на доброволност. Имено, страните се одважиле самите, наместо да се обратат до судот, да побараат опција за решавање на спорот со посредство на медијатор, па веќе се регистрирани и првите случаи на постигнати спогодби на лиценцираните медијатори според одредбите од новиот ЗМ, покрај во спорови помеѓу правни лица, и во спорови во кои и двете страни учесници се или физички лица или физичко и правно лице.

Бројот на предмети на медијација во кои анкетираниите медијатори постапиле според чл.461 од ЗПП (каде е предвиден задолжителниот обид на медијација) веќе надминува 80. Овој број на предмети произлегува од податоците во шесте регистри на анкетираниите медијатори кои ги водат заради лична евиденција на својата работа. Меѓутоа бројот на пријавени и запишани предмети во регистарот за евиденција на постапките на медијација кој го води Министерството за правда не се совпаѓа со бројот на запишани предмети во поединечните регистри на медијаторите од причина

³Член 461 од ЗПП предвидува: „Во стопанските спорови за парично побарување чија што вредност не надминува 1.000.000 денари, а по кои постапката се поведува со тужба пред суд, странките се должни, пред поднесување на тужбата, да се обидат спорот да го решат по пат на медијација. При поднесување на тужбата тужителот е должен да приложи доказ издаден од медијатор дека обидот за решавање на спорот по пат на медијација не успеал. Тужбата кон која не е приложен доказот од ставот (2) на овој член судот ќе ја отфрли“. Оваа одредба од ЗПП е влезена во сила од февруари 2016 година.

што се јавува неусогласеност во постапувањето во овој дел, односно бројот на запишани регистрирани предмети на медијација во регистарот на МП е многу помал од реално завршените предмети на медијација.

Имено, во одредбата од член 21 став 2 од ЗМ е пропишано дека медијаторот ја пријавува спогодбата постигната во медијација во Министерството за правда заради упис во регистарот. Бидејќи не е пропишана задолжителност на пријавување на секој предмет на медијаторите и во регистарот кој го води Министерството, без оглед како завршила постапката кај лиценцираниот медијатор, некои од анкетираниите медијатори имаат изјавено дека ги пријавуваат само спогодбите, некои сметаат дека треба да се пријават сепак сите предмети во кои постапиле без оглед на исходот на медијацијата, а некои од медијаторите сметаат дека бидејќи не дошло до активна медијација и истата завршила во обид, пријавувањето на ваквите предмети во МП да се прави периодично. По однос на ова прашање за напомена е и дека во ЗМ не е предвиден рок за пријавување на предметите, односно постигнатите спогодби во медијација, па доаѓаме до ситуација запишаните податоци во Регистарот кој го води МП да не соодветствуваат со вистинскиот број предмети и да не ја отсликуваат вистинската состојба за практикурањето на медијацијата. За да се надмине оваа состојба потребно е да се интервенира со законска измена за задолжителност на пријавување на секој заведен предмет на медијација без оглед на исходот на спорот поради воведениот задолжителен обид за медијација во стопанските спорови.

Во неколкумесечното работење на лиценцираните медијатори истите се соочија со проблем на недостиг на Комора на медијатори и потреба од нејзино итно конституирање бидејќи старата Комора на медијатори која се уште има правна сила не е претставник и не ги застапува правата и интересите на лиценцираните медијатори. Во се уште постоечката Комора членуваат само медијатори кои поседуваат сертификат за завршена обука за медијација и не полагаале испит за медијација, што реално создава забуна кај страните заинтересирани за медијација, при изборот на медијатор бидејќи не се изолирани случаите кога се ангажираат медијатори кои не поседуваат лиценца, а тоа пак од друга страна води кон невалидност на секој исход на една ваква медијација спроведена од нелиценциран медијатор на штета на страните учесници во медијацијата.

Овој горлив проблем и неофицијалните сознанија на лиценцираните медијатори за практикурање на медијацијата на незаконски начин, беа причина за доставување на неколку писмени дописи од нивна страна до Министерството за правда и Одборот за медијација со барање да се надмине лошиот тренд на неорганизираност и нетранспарентност. Посебно мора да се земе предвид фактот што добиената лиценца е со важност од 5 години, секој од медијаторите вложил и средства и интелектуален труд за да работи, а е оневозможен да работи од причини кои се од објективна природа и не зависат од самите медијатори, туку од капацитетот и ангажираноста на ресорното министерство кое треба да ги обезбеди неопходните услови за работа на медијаторите и достојна промоција на лиценцираните медијатори како единствено надлежни да спроведат постапка на медијација.

Во контекст на наведеното, а согласно одредбите од ЗМ, ЗПП и Акциониот план на Владата на РМ за развој и поддршка на медијацијата, Министерството за правда во соработка со Судскиот Совет на РМ, до сите судови преку Одборот изготви писмени известувања со напонема дека судовите се должни да ја објават на огласна табла на судот листата на лиценцирани медијатори кои се единствено легитимирани да ја спроведуваат постапката на медијација и притоа, ги информира претседателите на основните судови да обезбедат канцеларија за медијација, согласно просторните можности во судовите, со цел да им се овозможи на лиценцираните медијатори чија надлежност е на целата територија на државата да бидат подостапни за страните

кои имаат потреба од медијатор. Вакви канцеларии во целост прилагодени кон потребите на постапката на медијација веќе се во целосна функција во Основниот суд во Кавадарци, Основниот суд во Винаца и Основниот суд Скопје 2 во Скопје.

Во текот на месец август во употреба е пуштена и нова веб страна на Македонскиот центар за медијација: www.mcm.org.mk со цел за навремено информирање за медијацијата и активностите на центарот. Македонскиот Центар за медијација е невладина организација чија главна цел и мисија е промоција и практикување на медијацијата во Македонија, обезбедување информации за заинтересираните страни за постапката на медијација, организирање обуки и работилници за запознавање со постапката на медијација и сл.,

По однос на останатите активности изминатите месеци, за обележување е учеството на неколкумина лиценцирани медијатори од Македонија на Првата меѓународна конференција на медијатори од Југоисточна Европа „Медијација и развој на комуникација“ која се одржа на 22.10.2016 година во Загреб. На конференцијата учествуваа медијатори од Хрватска, Република Македонија, Босна и Херцеговина и Србија. Учесниците на конференцијата од различни држави постигнаа заемна согласност за формирање и регистрација на Здружение на медијатори на Југоисточна Европа кое ќе има свое седиште во Загреб, Република Хрватска.

---

⁴www.medijator.com

⁵<http://medijator.com/program-1-konferencije-medijatora-jie-zagreb-2016/>

1.2.* Судови во Република Македонија

Во делот на надлежноста на основните судови во однос практикувањето на медијацијата во граѓанските и стопанските спорови, постапувањето на судиите е рамки на она што е пропишано во одредбите од ЗПП и ЗОО.

Институционалната соработка на судиите и медијаторите е законски предвидена и произлегува од член 272 од ЗПП.⁶ Имено, кога судијата по претходно испитување на тужбата ќе процени дека еден спор е медијабилен се отвора можноста за користење на медијацијата кога се работи за медијација заснована исклучиво на принципот на доброволност. Во ваков случај, судот, до странките кои учествуваат во спорот, заедно со поканата за подготвително рочиште е должен да достави писмено укажување за можноста за решавање на спорот надвор од судската постапка односно со посредство на медијатор. Странките имаат право да се произнесат по ова укажување на подготвителното рочиште на записник пред судот или со писмен поднесок но не е исклучена можноста да побараат да бидат упатени на медијација и во текот на главната расправа.

Системот за следење на судските предмети (АКМИС системот) се уште не е усовршен до таа мера да преку него се сумираат резултатите од постапувањето на судиите генерално што се однесува до применувањето на одредбите од ЗПП за медијација, поради што експертскиот тим спроведе анкета за судиите во основните судови со основна и проширена надлежност кои постапуваат во граѓанската материја и стопанските предмети за да се добијат релевантни и точни податоци за состојбата во оваа област.

Од добиените одговори на анкетираниите судии кои доброволно учествуваа во анкетата, може слободно да се констатира дека судиите кои постапуваат во прв степен доследно ги применуваат одредбите од ЗПП и редовно доставуваат и до тужителот и до тужениот писмено укажување за медијација. Меѓутоа, на прашањето дали странките знаат за можноста дека спорот можат да го решат по пат на медијација, поголемиот дел од анкетираниите смета дека странките не знаат за медијацијата како можност и не знаат дека имаат право на избор на начинот на кој ќе го решат спорот во кој се нашле. Притоа, во неколку анкетни ливчиња е наведено дека странките не се запознати со оваа можност бидејќи при иницирањето на судската постапка, односно со поднесувањето на тужбата во голем процент користат правна помош од полномошник - адвокат кој ги прима во нивно име писмената на судот, па сметаат дека адвокатите не ги информираат и не ги запознаваат странките дека имаат право на избор спорот да го решат и на алтернативен начин, а на подготвително рочиште во нивно име одговараат пред судот дека странката не е заинтересирана за медијација, односно дека странката сака спорот да се реши во судска постапка. Притоа, не се наведува причина повеќе на што се должи вака изградениот став на судиите, па се претпоставува дека веројатно праксата го изградила овој нивен став бидејќи на прашањето дали досега воопшто се случило странките да побараат информација или појаснување за медијација поголем дел од анкетираниите судии изјавија дека многу ретко странките директно се обратиле до нив за да побараат информации за медијацијата..

⁶Член 272 ставовите 2, 3 и 4 од ЗПП гласат: „Судот е должен во споровите во кои е дозволена медијација, заедно со поканата за подготвителното рочиште да достави до странките писмено укажување дека спорот може да се реши во постапка за медијација. Во поканата за подготвителното рочиште на странките ќе им се наложи на рочиштето да ги донесат сите исправи што им служат како доказ, како и сите предмети што треба да се разгледаат во судот. Во поканата за подготвително рочиште судот ќе им укаже на странките за последиците од изостанувањето од подготвителното рочиште, како и за тоа дека се должни најдоцна на ова рочиште да ги изнесат сите факти врз кои ги засноваат своите наводи, да ги предложат сите докази со кои ги докажуваат фактите, да ги приложат сите исправи и предмети што имаат намера да ги превземено употребат како доказ и да се изјаснат за тоа дали се согласни спорот да го решат во постапка за медијација.“

Член 273 од ЗПП предвидува: „Ако странките се согласат спорот да се решава во постапка за медијација, судот ќе донесе решение согласно член 200 став (1) точка 6 од овој закон и ќе ја прекине постапката. Ако странките не се согласиле спорот да се решава во постапка за медијација, подготвителното рочиште почнува со излагање на тужбата, а потоа тужениот го изнесува одговорот на тужбата.“

Член 200 став 1 точка 6 од ЗПП предвидува „Постапката се прекинува кога двете страни тоа ќе го побараат заради решавање на спорот со медијација или на друг начин“. / Член 203 став 3 од ЗПП предвидува „Ако судот ја прекинал постапката согласно со членот 200 точка 6 од овој закон, постапката ќе продолжи по барање на една од странките, а ако такво барање нема, постапката ќе продолжи по истекот на 45 дена од денот на прекинот.“

Во некои пак од анкетните ливчиња судиите не наведуваат причина за непознавањето на правата на странките, туку директно изјавуваат дека е потребно да се најде посигурен начин за странките да бидат информирани за методите на алтернативно решавање на споровите и да имаат можност лично да се изјаснат дали сакаат спорот да го решаваат по пат на медијација пред да се впуштат во судска расправа.

Со оглед да измената во ЗПП за доставување на писмени укажувања за медијација до странките датира и се применува од 2009 година, а оттогаш многу е мал бројот на предмети (според резултатите од анкетираниите судии) во кои е побарано да се користи медијација по започнување на судска постапка, произлегува дека воведувањето на обврската за задолжително доставување на писмени укажувања до странките од страна на судот не ги дава очекуваните резултати, институционалната соработка не е на задоволително ниво, а мислењето на повеќето од анкетираниите е дека поддржуваат ваква соработка во спроведувањето на правото.

Како друга основана причина, освен невоставувањето директен линк помеѓу судот и странките по однос писмените укажувања кои судот е должен да ги доставува, повеќето од анкетираниите судии сметаат дека медијацијата во нашата држава воопшто не е промовирана или многу малку е промовирана како опција за решавање на споровите и сметаат дека е потребна „активна“ промоција на медијацијата и тие истакнаа дека поддржуваат промоција на медијацијата.

Вредно е за спомнување дека, од друга страна, анкетирани судии имаа и сосема поинакво размислување од наведеното, односно изјавија дека не поддржуваат медијација и дека судиите се тие кои треба да ги решаваат споровите како посигурен начин да се добие добро решение на спорот, преку судска одлука, при што имаше и изјави од типот „судската власт е засебна власт и не треба институционална соработка за спроведување на правото со примена на APC“. Исто така имаше и изјава од типот дека судското порамнување е решение за спогодување и дека нема потреба од поддршка на медијацијата а сето ова укажува на фактот дека иако Република Македонија ја има имплементирано Европската директива за медијација во граѓанските и стопанските спорови од 2008 година во националното законодавство, поддршката од инволвираните во оваа област се уште е во еден дел само декларативна. Токму нејавноста на постапката на медијација и можноста за решавање на споровите на побрз начин и надвор од формално пропишаната судска постапка ја разликува медијацијата од судската постапка, односно спогодбата во медијација од судското порамнување пред суд, па неосновано се поистоветуваат порамнувањето со спогодбата во медијација.

Впрочем, крајната цел на постоењето на можноста споровите да се решаваат по пат на медијација е воспоставеното право на избор на страните како да си го заштитат својот интерес, страните во спор да одлучат самите дали спорот ќе го решаваат во судска постапка или во постапка на медијација. Можноста пак судиите да внесат медијаторска спогодба на записник како судско порамнување досега го има искористено само еден од анкетираниите судии, кој навел дека не ја прифатил содржината на спогодбата и не е изготвено судско порамнување на записник, но во отсуство на наведени причини за конкретниот случај, произлегува дека ова е тема за друга дискусија.

Токму вака отсликаната состојба од една страна и покажаните позитивни резултати од друга страна сосема го оправдува воведувањето на задолжителниот обид при решавање на стопанските спорови до 1.000.000,00 денари. Република Македонија не е осамена со ваквото законско решение со оглед да по првично извршената евалуација на примената на ЕУ Директивата за медијација во 2013 година, во повеќе од 10 држави членки на ЕУ е воведен задолжителен обид

на медијација за одреден вид на спорови во насока на правилно промовирање и практикување на медијацијата која можеби порано се сметала за футуристичко решение, но сега е сосема реално и адекватно решение за решавање спорови кое единствено ги унапредува демократските права на граѓаните без задирање во самостојноста и независноста на судството. Експертскиот тим е на мислење дека неминовно има потреба од продлабочување и интензивирање на соработката и координација на судовите во однос на медијацијата.

Експертскиот тим е на мислење дека Академијата за судии и јавни обвинители е пасивна по прашањето за организирање семинари и работилници на тема APC, посебно за медијацијата и арбитражата бидејќи за времето опфатено со мониторирање воопшто не е организиран семинар на оваа тема, иако е доста актуелна и веќе се применува измената на ЗПП со воведувањето задолжителен обид. Досега во организација на Академијата се организирани многу малку семинари и настани поврзани со APC воопшто и единствениот еднодневен семинар за медијација е одржан во април 2016 година, но повремено на интернет страната на Академијата се објавуваат текстови на странски медијатор Дилберто на англиски јазик без појаснување дали Академијата го поддржува изјавеното или едноставно смета дека би било интересно за оние кои го посетуваат интернет сајтот на академијата и го познаваат англискиот јазик. Во моментот ниту еден од лиценцираните медијатори или лица кои имаат завршено обука за обучувач во областа на медијацијата не е пријавен како предавач во Академијата во оваа област.

1.3.* Министерство за правда

Согласно одредбите на Законот за медијација, стручните и административните работи за потребите на Одборот ги врши Министерството за правда. Во значителна мера, успешноста и натамошата промоција на медијацијата зависи од подготвеноста на Министерството за правда да биде вистински оперативен олеснувач на Одборот. Министерството за правда е институционален фактор кој треба реално и без предрасуди да ја согледа актуелната состојба со медијацијата и да воспостави реална основа за третирање и промовирање на медијацијата. Во пракса, Министерството во однос на медијацијата постапува преку Одделението за медијација, одговорното лице за постапување во однос на спроведување на испитот за медијација и секретарот кој учествува во работата на Одборот.

1.4.* Одбор за обезбедување, следење и оценување на квалитетот на работите за медијацијата

На 12.09.2014 година во Министерството за правда на РМ, е одржан конститутивен состанок на десетте членови на Одборот за обезбедување, следење и оценување на квалитетот на работите за медијацијата, именувани од Владата на РМ. Одборот од самиот почеток во целост ги извршува предвидените активности согласно Акцискиот план за имплементација на ЗМ и постапува по одредбите од истиот, вклучувајќи ги и подзаконските акти и Деловникот за работа на Одборот.⁷ Основна цел на Одборот е имплементација на ЗМ..

Во текот на својата редовна работа, Одборот изврши верфикација на повеќе од 1720 испитни прашања и 53 студии на случаи на правото и заклучно со јунската испитна сесија издаде 10 лиценци на медијатори кои во целост ги исполнија условите пропишани во ЗМ;. За жал, од првиот ден на конституирањето Одборот се соочува со нередовноста на членовите.

За непречено функционирање и развој на медијацијата во Република Македонија и на медијаторите кои веќе се стекнале со лиценца за медијатор, под итно е потребно формирање на нова Комора на медијатори. Работата на лиценцираните медијатори е загромена и се одвива во крајно тешки услови за работа, имајќи ги предвид досегашните усни и писмени реакции, а поради недостигот на организациона форма преку која би се претставиле во правосудниот систем на државата. Што е уште посимптоматично, се уште е во функција старата Комора на медијатори која, игнорирајќи ги заложбите и работата на медијаторите кои се одважија и ја поминаа процедурата на лиценцирање, до лиценцираните медијатори не доставува никаква информација од значење за медијацијата како што е одржување семинари, работилници и други важни настани поврзани со медијацијата бидејќи до нив не испраќа покани кои пак од друга страна се доставуваат до други лица медијатори кои поминале само обука, а не го полагаат испитот за медијација.

Формирањето Комора на лиценцираните медијатори мора да се стави како највисок приоритет, преку закажување и одржување на конститутивна седница за формирање на нова Комора на медијатори со што ќе се надомести правниот вакуум и функционирањето на актуелната Комора.

⁷Работата на Одборот започна да функционира врз основа на соодветна правна рамка врз која се спроведуваат предвидените активности согласно Законот за медијација: Закон за медијација („Службен весник на РМ“ бр. 188/13), Акционен план за имплементација на Законот за медијација, Програма за испит на медијатори бр.09-2800/1 од 26.08.2014 година донесена од Министерот за правда и Заклучок на Владата на РМ бр.42-744/1 од 10.02.2014 година од Стоосумдесет и седмата седница на Владата на РМ одржана на 10.02.2014 година.

1.5.* Помирувачи и арбитри во работни спорови

Помирувањето и арбитражата во работните спорови во Република Македонија е уредено со Законот за мирно решавање на работните спорови.⁸ Клучна измена на овој закон е воведувањето на можност за решавање на работните спорови со медијација. Така, страните кои што имаат индивидуален спор имаат два механизма на располагање за решавањето на спорот, преку медијација согласно ЗМ, или преку арбитража согласно со Законот за мирно решавање на работните спорови. Работникот може да се обиде да го реши спорот по пат на медијација, а доколку оваа постапка не успее, му стои можноста да се обиде и со арбитража. Со оглед на тоа што одлуката во арбитражната постапка е конечна и извршна, по постапката на арбитража нема можност за истиот спор да води друга вонсудска постапка - медијација или пак судска постапка.

Важно е да се напомене дека со измените на Законот се уредува и утврдува значењето на поимите арбитража и помирување. Имено во измените се додава дека: „Помирување е учество на трето неутрално лице во посредување меѓу две спротивставени страни, со цел за постигнување спогодба за мирно решавање на колективен спор.“⁹ Додека пак за арбитража се смета дека: „Арбитража е учество на трета независна страна во решавање на индивидуален спор, со цел за постигнување на обврзувачко решение за предметот на спорот.“¹⁰ На овој начин се избегнува можноста за забуна со терминот медијација, кој што е уреден во Законот за медијација.

Инаку, вкупно досега се обучени повеќе од 90 лица, но документи за лиценцирање и добиена лиценца имаат само 41 помирувач и арбитер во работни спорови.

Од областа на мирното решавање на работните спорови, во текот на месец октомври 2016 година се одржаа три конференции во Република Македонија, од кои две меѓународни и една национална. Имено, во Охрид од 18 до 19 - ти октомври 2016 година се одржа меѓународната конференција насловена како: „Суб - Регионална конференција на високо ниво за ефективните механизми за решавање на работни спорови“, во организација на Меѓународната организација на трудот при ОН и проект финансиран од ЕУ. На оваа конференција учествуваа директорите и помирувачи и арбитри од Македонија, Бугарија, Србија, Црна Гора, Српска, Косово, Албанија и Унгарија. Беше констатирано дека 41 лице се лиценцирани за арбитри и помирувачи во Република Македонија.

На 19 ти октомври 2016 година, се одржа првата национална конференција на арбитри и помирувачи во работни спорови во Република Македонија. Конференцијата беше под работен наслов : „Актуелни прашања од областа на помирувањето и арбитражата во Република Македонија.“¹¹ На конференцијата беше нагласена потребата од поголема усогласеност помеѓу Законот за мирно решавање на работните спорови, Законот за медијација во РМ, како и Законот за работни односи.

На 20.10.2016 година во Охрид се одржа Меѓународната конференција насловена како: „ Прв годишен состанок на суб-регионалната мрежа на агенции за пријателско решавање на работните спорови.“ Се посвети внимание на повеќе теми поврзани со работните спорови, а беше даден и преглед на регионалната нормативна рамка на мирното решавање на работни спорови во

⁸„Службен весник на РМ“ бр.87/07 од 12.07.2007 год. Овој закон е изменет со Законот за изменување и дополнување на Законот за мирно решавање на работните спорови. „Службен весник на РМ“ бр.27 од 05.02.2014 година.

⁹Член 3 став 1 од Законот за изменување и дополнување на Законот за мирно решавање на работните спорови, „Службен весник на РМ“ бр.27 од 05.02.2014 година

¹⁰Член 3 став 2 од Законот за изменување и дополнување на Законот за мирно решавање на работните спорови, „Службен весник на РМ“ бр.27 од 05.02.2014 година

¹¹Извештај од Асоцијација на помирувачи и арбитри во работни спорови во Република Македонија

регионот, или поточно во Македонија, Србија, Република Српска, Црна Гора и Бугарија. Во рамките на оваа конференција беше претставен и системот за виртуелна платформа “ЕСАП” која што треба да служи како база на податоци од регионот во врска со успешно решени работни спорови.

Сите три конференции беа медиумски покриени, со информација за настанот како и со пренесувања на кратки интервјуа на присутните на телевизиите со национална концесија и регионална телевизија од Охрид.

Во текот на месец ноември е изработена и веб страна на Асоцијацијата на помирувачи и арбитри во работни спорови во Република Македонија. Доменот на оваа асоцијација е www.apars.mk, на која што веб страна се поставени основни информации за заинтересираните во врска со решавање на спорниот работен однос преку помирување или арбитража, како и основни информации за АПАРС, мисија и цели на организацијата.¹²

1.6.* Арбитри при постојан избран суд – Арбитража при комората

Од аспект на законска рамка во Република Македонија, постојаниот избран суд арбитража при комората е уреден во Законот за стопанските комори.¹³ Предвидено е постојаниот избран суд - арбитража при комората, да биде формиран како независен орган, кој што решава со посредување или со одлучување за меѓусебните деловни спорови кои што се појавуваат помеѓу членовите на комората и трети лица, како и меѓу други правни лица од земјата и странство, доколку странките ја договорат надлежноста на овој суд на комората. Одлучувањето и уредувањето на надлежноста, како и составот и организацијата на постојаниот избран суд, но и начинот на избор и разрешување на неговите членови, како и постапката по предмети за кои што е надлежен се утврдуваат со акт кој што го донесува Собранието на Комората.

Во однос на статусот на арбитражната одлука, одлуките на овој избран суд се конечни и имаат сила на правосилна пресуда. Оваа карактеристика на одлуките на постојаниот избран суд - арбитража при комората, би требало да ги охрабри страните во споровите да се одлучат да пристапат кон арбитража имајќи ја во предвид конечноста на постапката која е изразена во правосилност и извршност на арбитражната одлука, за разлика од судската постапка која што трае значително подолго до донесување на судска пресуда која што е правосилна. Исто така треба да се напомене дека страните би требало да ја користат оваа алатка за решавање на своите спорови поради едностепеноста на постапката во арбитражата, за разлика од судската постапка која што е повеќе степенa.

Во Република Македонија постојат два постојани избрани судови - арбитража при Комората и тоа: Постојаниот избран суд - Арбитража при Стопанската Комора на Македонија кој што е формиран во 1993 година и Постојан избран суд - Арбитража при Сојузот на Стопански Комори на Република Македонија, формиран во 2015 година.

Двете стопански комори имаат објавено основни информации за постојаниот избран суд - Арбитража при комората на своите интернет веб страни. Стопанската комора на Република Македонија. Стопанската комора на Македонија на својата веб страна има засебен банер наменет за Постојанот суд - Арбитража при Комората.¹⁴

¹² www.apars.mk

¹³ Закон за стопански комори, „Службен весник на РМ“ бр. 17 од 11.2.2011 година.

<http://arbitraza.mchamber.mk/> _Овде се содржани информации во четири теми: информации, надлежности, организација и предности. Во делот за организација од целото претседателство на овој орган е наведено името само на претседателот и секретарот на постојаниот суд - арбитража при комората. Во делот “предности” поставени се во електронска форма неколку акти и тоа: Правилникот на Постојаниот избран суд (Арбитража), Правилата за трошоците во постапката пред Арбитражата, Листи на арбитри на Постојаниот избран суд -Арбитража, како и склучените спогодби за соработка со Арбитражите при коморите во: Словенија, Хрватска, Бугарија, Украина, Руската Федерација, Србија и Косово.

За арбитри во споровите без меѓународен елемент кои се водат пред Постојаниот избран суд – Арбитража при Стопанската Комора на Македонија, се именувани 27 арбитри.¹⁵ За арбитри во споровите со меѓународен елемент кои се водат пред Постојаниот избран суд – Арбитража при Стопанската Комора на Македонија, се именувани 59 арбитри.¹⁶

Постојаниот избран суд - Арбитражата при Стопанската комора на Македонија има склучено спогодби за соработка со Арбитражите при коморите во Словенија, Хрватска, Бугарија, Украина, Руската Федерација, Србија и Косово.

Постапката пред Постојаниот избран суд - Арбитража при Стопанската Комора на Македонија е уредена со правилници,¹⁷ а оваа Арбитража има склучено повеќе спогодби за соработка со други арбитражи од регионот и пошироко.¹⁸

Други акти на постојаниот избран суд - Арбитража при Сојузот на стопански Комори на Република Македонија, не се достапни на оваа веб страна, како што не е достапна ниту листа на арбитри, освен имињата на четворица арбитри кои што се дел од претседателството на овој избран суд - Арбитража при Сојузот на стопански комори на Република Македонија.

Во периодот на истражувањето предмет на овој извештај не е забележан семинар на тема арбитража во организација на двете комори при кои што постои овој постојан суд - Арбитража.

При анализата во периодот кој што е предмет на овој извештај, не е забележана активност во однос на арбитражата ниту во работата на Академијата за судии и јавни обвинители.

---

¹⁵ Од нив со научен степен д-р на науки имаат 13 арбитри, избрани во наставно научни звања се 12 арбитри, со научен степен м-р на науки е 1 арбитар, работат како адвокати 9 арбитри и како извршител работи 1 арбитер. Види: ОДЛУКА за утврдување на Листите на арбитри на Постојаниот избран суд – Арбитража при Стопанската комора на Македонија од 30.11.2011 година

¹⁶ Од нив со научна титула д-р на науки имаат 45 арбитри, избрани во научно - наставни звања се 38 арбитри, додека пак 8 арбитри работат како адвокати, а 1 од Арбитрите е Академик. Види: ОДЛУКА за утврдување на Листите на арбитри на Постојаниот избран суд – Арбитража при Стопанската комора на Македонија од 30.11.2011 година

¹⁷ Правилникот на Постојаниот избран суд (Арбитража), додека пак трошоците во постапката се уредени со Правилата за трошоците во постапката пред Арбитражата.

¹⁸ Спогодба за соработка со Арбитражата на Словенија на 16.09.1997; Спогодба за соработка со Арбитражата на Хрватска од 14.04.1997; Спогодба за соработка со Арбитражата на Бугарија; Спогодба за соработка со Арбитражата на Косово од 23.12.2003; Спогодба за соработка со Арбитражата на Украина; не е наведено кога е склучена; Спогодба за соработка со Арбитражата на Руската Федерација од 28.04.1999 и Спогодба за соработка со Арбитражата на Србија од 15.11.1999 година.

ЗАКЛУЧОК

Како резултат на спроведеното истражување мониторирање и согледување на актуелната состојба во областа АРС, за да се практикува медијацијата и арбитражата адекватно и како алтернатива на судската постапка, потребно е да се направат неколку решителни чекори и да се преземат мерки како и реално да се обезбедат:

1.Посилна промоција на медијацијата од надлежните институции со цел подобрување на институционалната соработка со судовите во РМ и други државни институции;

2.Судскиот Совет на РМ и Врховниот суд на РМ што побрзо да донесат Програми за поддршка на медијацијата; Воедно, се препорачува да се сменат критериумите и методологијата на оценувањето на квалитетот на судиите, односно судиите кои успешно ја промовирале медијацијата по отпочната судска постапка да добијат повисоки оценки за нивниот квалитет;

3.Неопходно е да се измени законската регулатива во смисла на воведување на задолжителен обид за решавање на сите видови спорови кои се опфатени како медијабилни во Законот за медијација;

4.Медијацијата како правен институт задолжително треба да се воведо во сите учебници за граѓанско општество уште во основното образование, како и во средното образование и во учебниците во кои се изучува граѓанското и кривичното право во високообразовните институции;

5.Од аспект на работењето на судовите и продлабочување на институционалната соработка неопходно е да се подобри, усоврши АКМИС системот во судовите за да се следи практикувањето на медијацијата од страна на судиите;

6.Академијата за судии и јавни обвинители да се завземе за организирање на семинари посветени на изучувањето на медијацијата и на арбитражата и продлабочување на знаењата за овие видови АРС, при што да бидат опфатени како целни групи судиите, јавните обвинители, адвокатите, судската служба, нотарите и извршителите,

7.Да се организираат семинари, обуки и работилници за методите на АРС со помош и посредување на меѓународните организации, кои финансираат ваков вид предавања за сите заинтересирани страни, а пред се за бизнис секторот, банките и осигурителните компании

8.Размена на искуства со држави каде успешно е имплементирана и успешно се практикува медијацијата и арбитражата.

9.Измена на законската регулатива која ја регулира областа семејно право заради воведување можност за медијација во бракоразводните спорови и другите видови семејни спорови

10.Министерството за правда да се заложат за активна, јавна и транспарентна промоција на медијација;

11.Конституирање на Комора на медијатори која ќе ги штити интересите на лиценцираните медијатори а во првите години од конституирањето и финансиски ќе ја потпомогне во интерес на промовирање на медијацијата.

12. Во однос на постапките на помирување и арбитража во работни спорови да се направи поголема промоцијата на оваа форма преку синдикатите во Република Македонија;

13. Да се потпишат меморандуми за соработка помеѓу Асоцијацијата на Помирувачи и арбитри во Работни спорови во Република Македонија со сите Синдикати во Република Македонија;

14. Да се потпишат меморандуми за соработка помеѓу Асоцијацијата на Помирувачи и арбитри во Работни спорови во Република Македонија со Организацијата на работодавачи на Република Македонија;

15. Да се направи напор за логистичка поддршка од страна на Стопанските комори и нивните регионални канцеларии во Република Македонија на лиценцираните медијатори, преку овозможување на користење на соодветен простор,

16. Да се афирмира можноста и користа од користење на одредби во облигационите договори за постапка за медијација или пак арбитража;

17. Во однос на постојаниот избран суд - арбитража при Стопанската Комора на Македонија, да се преиспита можноста за работата на лице кое што е избрано за арбитер, а истовремено работи како извршител, врз основа на Забрана за вршење на други дејности и функции а во врска со Член 39 од Законот за извршување;

18. Да се овозможи поголема транспарентност во однос на информации во врска со постојаниот избран суд - арбитража при Сојузот на стопански Комори на Република Македонија;

19. Да се разгледаат можности од комбинирани хибридни форми на медијација - арбитража, со цел на страните да им се овозможи комбинирано користење на двете постапки во интерес на ефикасно, економично и брзо решавање на предметниот спор;

ПРИЛОГ 1:

Дефинирани индикатори за следење на напредокот во приоритетот „Поддршка на APC: подобрување на законската рамка за алтернативно решавање спорови и овозможување на правна и институционална соработка со судскиот систем и системот за извршување“

Индикатор	Податоци	Метод за собирање на информација
Број и вид на регистрирани спогодби за медијација спорови и овозможување на правна и институционална соработка со судскиот систем и системот за извршување“	МП, регистер за евидентирање на постапки за медијација	Прибирање податоци од МП и медијаторите преку телефон, со писмен поднесок и сл.
Број на иницирани постапки за медијација	МП, регистер за евидентирање на постапки за медијација и индивидуални регистри на медијатори	Прибирање податоци од МП и медијаторите преку телефон, со писмен поднесок и сл.
Број на завршени медијации без постигната спогодба	Регистер на МП и регистер на медијатори	Прибирање податоци од МП и медијаторите преку телефон, со писмен поднесок и сл.
Број на иницирани постапки за медијација по поднесување на тужба пред надлежен суд	АКМИС систем во судовите, регистар на медијаторите	Прибавување информации од судовите со проширена надлежност и од лиценцираните медијатори
Број на иницирани постапки за медијација во судска постапка во текот на судската расправа	АКМИС систем во судовите, регистар на медијаторите	Прибавување информации од судовите со проширена надлежност и од лиценцираните медијатори
Број на иницирани постапки за медијација согласно измените на ЗПП за задолжителен обид во стопански спорови	Регистар на МП, АКМИС систем во судовите, регистар на медијаторите	Прибавување информации од судовите со проширена надлежност и од лиценцираните медијатори и од МП
Број и вид на доброволни медијации по иницирана постапка за медијација по писмено укажување на судот	Регистар на МП, АКМИС систем во судовите, регистар на медијаторите	Прибавување информации од судовите со проширена надлежност и од лиценцираните медијатори и од МП

Индикатор	Податоци	Метод за собирање на информација
Број и вид на доброволни иницирани медијации пред започнување на судска постапка (поднесување на тужба)	Регистар на МП, Регистар на медијаторите	Прибавување информации телефонски или со писмен поднесок
Број и вид на иницирани постапки за медијација по укажување на судијата и внесено на записник на подготвително рочиште	Регистар на МП, АКМИС систем во судовите, регистар на медијаторите	Прибавување информации од судовите со проширена надлежност и од лиценцираните медијатори и од МП
Број и вид на иницирани постапки за медијација по укажување на судијата и внесено на записник во текот на целата расправа	Регистар на МП, АКМИС систем во судовите, регистар на медијаторите	Прибавување информации од судовите со проширена надлежност и од лиценцираните медијатори и од МП
Број и вид на судски порамнувања постигнати во постапка за медијација	Регистар на МП, АКМИС систем во судовите, регистар на медијаторите	Прибавување информации од судовите со проширена надлежност и од лиценцираните медијатори и од МП
Број и вид на постапки за медијација со кои не е постигната судско порамнување	Регистар на МП, АКМИС систем во судовите, регистар на медијаторите	Прибавување информации од судовите со проширена надлежност и од лиценцираните медијатори и од МП
Број и вид на постигнати за медијација во постапка за медијација прифатени од судијата	Регистар на МП, АКМИС систем во судовите, регистар на медијаторите	Прибавување информации од судовите со проширена надлежност и од лиценцираните медијатори и од МП
Број и вид на постигнати за медијација во постапка за медијација не прифатени од судијата	Регистар на МП, АКМИС систем во судовите, регистар на медијаторите	Прибавување информации од судовите со проширена надлежност и од лиценцираните медијатори и од МП
Број и вид на постигнати спогодби во постапка за медијација не солемнизирани кај нотар	Регистар на медијаторите	Прибавување информации од лиценцираните медијатори

Индикатор	Податоци	Метод за собирање на информација
Број и вид на постигнати спогодби во постапка за медијација солемнизиран кај нотар	Регистар на медијаторите	Прибавување информации од лиценцираните медијатори и Комора на Нотарите
Број и вид на поднесени барања до извршител врз основа на медијаторска спогодба	Деловни книги на извршителите	Прибавување информации од Комора на Извршители
Број на спроведени испитни сесии во организација на МП за полагање на испит за медијатор по измените на ЗПП	МП	Прибавување информации од МП
Вид на занимање и професија на лиценцираните медијатори	Лиценцирани медијатори	Прибавување информации од лиценцираните медијатори
Број на одржани семинари за АРС во организација на Академијата на судии и обвинители	Академија за судии и обвинители	Прибавување податоци од Академијата
Број на одржани семинари за АРС во организација на НВО и меѓународни организации	НВО / МП / Меѓународни организации	Прибавување податоци телефонски или со писмен поднесок
Вид на занимање и професија на лиценцираните помирувачи и арбитри во работни спорови	МТСП	Прибавување податоци телефонски или со писмен поднесок
Број и вид на поведени постапки за индивидуален спор согласно со Законот за мирно решавање на работни спорови	МТСП	Прибавување податоци телефонски или со писмен поднесок
Број и вид на поведени постапки за колективен спор согласно со Законот за мирно решавање на работни спорови	МТСП	Прибавување информации од лиценцираните медијатори
Број на обучени помирувачи и арбитри во работни спорови	МТСП; Проект за социјален дијалог	Прибавување информации од лиценцираните медијатори

Индикатор	Податоци	Метод за собирање на информација
Број на лиценцирани арбитри и помирувачи во работни спорови	МТСП	Прибавување податоци телефонски или со писмен поднесок
Број на повлечени постапки за решавање на индивидуален работен спор во постапка за арбитража	МТСП	Прибавување податоци телефонски или со писмен поднесок
Број на донесени решанија во постапка за арбитража во индивидуален работен спор	МТСП	Прибавување податоци телефонски или со писмен поднесок
Број и вид на поведени постапки пред Постојан суд арбитража при Стопанска Комора на РМ	Стопанска Комора на РМ; Сојуз на стопански Комори	Прибавување податоци телефонски или со писмен поднесок
Број и вид на поведени постапки пред Постојан суд арбитража при Сојуз на Стопански Комори на РМ	Стопанска Комора на РМ	Прибавување податоци телефонски или со писмен поднесок
Број на остварени надворешни активности со субјекти од областа на медијација	МП и асоцијации, здруженија	Податоци од непосредни извори, веб портали, меѓусебни комуникации
Број на присуство на Конференции/семинари/работилници и различни форми за иницијативи на здружување и обединување на медијаторите на регионално ниво	МП и асоцијации, здруженија	Податоци од непосредни извори, веб портали, меѓусебни комуникации

Институт
за
европска
политика.
Скопје

